

Мистецька освіта України: досягнення і перспективи матеріали засідання «круглого столу» наукових керівників студентських робіт V Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури»

УДК 378.147:784

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У
КЛАСІ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ**

Н.А.Овчаренко

***Анотація.** У статті розкрито проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в класі постановки голосу за кредитно-модульною системою; пропонується навчальна програма з постановки голосу, що базується на формуванні вокально-педагогічних компетенцій.*

***Ключові слова:** професійна підготовка, вчитель музичного мистецтва, постановка голосу, кредитно-модульна система.*

***Аннотация.** В статье раскрыты проблемы профессиональной подготовки будущих учителей музыкального искусства в классе постановки голоса за кредитно-модульной системой; предлагается учебная программа по постановке голоса, которая основывается на формировании вокально-педагогических компетенций.*

***Ключевые слова:** профессиональная подготовка, учитель музыкального искусства, постановка голоса, кредитно-модульная система.*

***Summary.** The particularly of the professional training of the future musical art teachers in the voice training class on credit-modular system are uncovered in this article. The inculcate of the teaching program on voice training which is based on formation vocal and pedagogical competences is offered.*

***Key words:** professional training, musical art teacher, vocal training, credit-modular system.*

Постановка проблеми. У цивілізаційній спільності початку ХХІ століття відбуваються докорінні зміни в економічній, політичній та культурній сферах, що впливають на формування нової професійної освіти, для якої характерним є впровадження нових організаційних систем, зокрема кредитно-модульної. Накопичення міжнародного досвіду щодо розробки і впровадження програм на основі кредитно-модульної організації навчання розпочалося декілька десятиліть тому. Такі програми базуються на компетенціях, що забезпечують професійну готовність фахівця до здійснення професійної діяльності. Характерною тенденцією сучасного етапу становлення української вищої школи також є реформування педагогічної системи освіти, зокрема мистецької, що передбачає, з-поміж іншого, впровадження кредитно-модульної системи навчання у вищих навчальних закладах, спрямованої на реалізацію положень Болонської декларації та інтеграцію української освіти в європейську.

Впровадження у практику вищої освіти кредитно-модульної системи дає можливість: збільшити академічні свободи, впровадити нові методи формування й оцінки професійних та загальних компетенцій майбутніх фахівців, організувати навчання студентів за індивідуальною траєкторією, - що забезпечить конкурентну спроможність майбутніх учителів України не тільки в країні, а і за її межами. Однак, орієнтація на Болонську декларацію не повинна приводити до бездумної перебудови національної системи мистецької освіти, її стан необхідно глибоко проаналізувати, порівняти з європейськими критеріями стандартів, зберегти кращі надбання української освіти у сфері музичного мистецтва, визначити перспективи перебудови у новому часовому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впровадження модульного навчання у професійній освіті майбутніх фахівців стало предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних авторів (А.Алексюка, С.Батишева, Н.Гунявіна, Ю.Коновалової, Ю.Кузнєцової, А.Муравйової, О.Олейнікової, П.Юцявичене та ін.). Питання удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності розглядалися в дослідженнях українських науковців (Л.Василенко, Н.Гребенюк, Л.Косяк, Л.Кудрич, О.Маруфенко, Л.Пашкіної, Т.Пляченко, Г.Стасько, Ю.Юцевича). Однак, проблема професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у класі постановки голосу за кредитно-модульною системою ще не знайшла наукового обґрунтування.

Мета статті – визначити проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в класі постановки голосу за кредитно-модульною системою і окреслити шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до наказу №774 Міністерства освіти і науки України від 30.12.2005 року у практику вищої школи країни було впроваджено кредитно-модульну систему організації навчання [4]. Перехід на навчання за кредитно-модульною системою у мистецькій освіті здійснюється всі ці роки поступово, але супроводжується складнощами та руйнує наявні стереотипи.

У контексті сучасних тенденцій інтеграції у світове освітнє середовище необхідно виявити наявні суперечності між необхідністю впровадження кредитно-модульної системи навчання, що відповідає сучасним вимогам, і традиційними формами організації навчання у мистецькій освіті. Донедавна навчання музичному мистецтву відбувалося за сциєнтистською моделлю, що передбачає формування знань, умінь та навичок через засвоєння виконавського репертуару. Найкращим терміном для опанування музичними творами доцільно вважався один семестр, по закінченні якого оцінювалась навчальна діяльність студентів за результатами виконавського виступу у формі заліку чи іспиту. Упровадження кредитно-модульної системи організації навчання у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва в класі постановки голосу має певну специфіку і передбачає: визначення чіткої схеми змістових модулів, кожен з яких містить певну кількість тем; опанування професійними компетенціями у сфері музичного мистецтва, що має більшу спрямованість на майбутню професійну діяльність на відміну від сциєнтистської моделі; виявлення оптимального механізму оцінювання результатів навчальної діяльності студентів, з урахуванням їх творчого підходу та природних вокальних даних. Постановка голосу – одна з обов'язкових дисциплін у підготовці бакалавра, спеціаліста та магістра за спеціальністю 6.020204, 7.020204, 8.020204 «Музичне мистецтво», напрямок підготовки 0202 «Мистецтво», яку вивчають студенти факультету мистецтв упродовж усіх років навчання. Метою і завданням такої дисципліни є професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності.

Позитивним моментом в оновленні організації навчання у класі постановки голосу слід вважати те, що впровадження кредитно-модульної системи дозволяє забезпечити зростання якості підготовки кадрів завдяки систематизації навчального матеріалу. Модульне навчання в класі постановки голосу – складна система, для якої характерним є структурування змісту навчального матеріалу, що передбачає

Мистецька освіта України: досягнення і перспективи матеріали засідання «круглого столу» наукових керівників студентських робіт V Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури»

опанування вокальним репертуаром; розподіл його в модульних одиницях в рамках визначених навчальним планом залікових кредитів. На думку П.Юцявичене, модульна одиниця – це логічний можливий розподіл дій у межах конкретної галузі, що мають чіткий початок і закінчення [5]. У державних документах дається визначення понять: «заліковий кредит» - завершена задокументована частина (навчальної дисципліни) навчання студента, що підлягає обов'язковому оцінюванню та зарахуванню; «модуль» - задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (ОПП), що реалізується відповідними видами навчальної діяльності студентів (лекції, індивідуальні заняття, самостійна робота, кваліфікаційна робота та інші); «змістовий модуль» - система навчальних елементів навчальної діяльності студентів [4].

Враховуючи специфіку професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у класі постановки голосу, необхідно, на наш погляд, встановити відповідність між кількістю семестрів та кількістю модулів. У практиці вищої школи у сфері музичного мистецтва, на наш погляд, є раціональним встановлення кореляції між кількістю модулів і кількістю семестрів. На відміну від західноєвропейської моделі модульного навчання, у якій студент сам може обирати для вивчення дисципліни та необхідні для нього модулі визначеної дисципліни, в українській мистецькій освіті опанування мистецтвом співу передбачає засвоєння всіх модулів дисципліни «Постановка голосу» без виключення. Адже у процесі навчання співу поступово розвиваються природні вокальні дані та вирішуються завдання, пов'язані з формуванням професійних якостей студентів. Здобуття таких якостей, як і сам процес співу, має відбуватися безперервно та послідовно, що може забезпечити кредитно-модульну організацію навчання. Саме тому при розробці програми з дисципліни «Постановка голосу» необхідним є реалізація принципів поступовості та системності в опануванні професійними компетенціями, у яких виявляється зміст вокально-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва: вокально-виконавська, педагогічна, методична, організаційно-управлінська, просвітницька, дослідницька; що передбачає застосування різних вокально-виконавських форм у практиці загальноосвітньої школи, розуміння процесів звукоутворення, звуковедення учнів із врахуванням вікової специфіки, використання оптимальних методів роботи з дитячим голосом, знання репертуару тощо.

Перешкодою впровадження кредитно-модульної системи організації навчання, вважаємо структуру змісту за темами, що складно здійснити в опануванні музичним мистецтвом взагалі, і мистецтвом співу, у даному випадку, через такі причини: формування професійних компетенцій повинно здійснюватись у роботі над голосом під час співу вправ, вокалізів, музичних творів комплексно, а не тільки через засвоєння теоретичного матеріалу визначеної теми; оволодіння навчальним матеріалом охоплює значний час, що може виходити за рамки вивчення одного змістового модуля, якщо не встановлена відповідність у вивченні одного модулю за семестр.

Нами розроблена навчальна програма з постановки голосу за вимогами кредитно-модульної системи у професійній підготовці бакалавра, спеціаліста, магістра. Наводимо приклад з програми постановки голосу у професійній підготовці бакалавра - перший рік навчання, що є частиною загальної структури залікового кредиту, на основі засвоєння I та II змістових модулів (відповідно – у I та II семестрах). Години з дисципліни сплановано за навчальним планом таким чином: кількість кредитів – 6; загальна кількість годин – 216, з них: індивідуальні – 143, самостійна робота – 73.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тема	Кількість годин			
	Індивідуальні заняття	самостійна робота	консулт. робота	інші види
I курс				
Змістовий модуль I. Підготовка голосового апарату до співацької діяльності. Початковий етап навчання співу (I семестр)				
Тема I. Ознайомлення з будовою співацького голосового апарату.	2	2		
Тема I. Співацька установка.	2			
Тема II. Атака звуку та її різновиди.	3			
Тема IV. Основи співацького дихання				

Тема V. Художня зумовленість резонування.	3			
Тема VI. Положення гортані.	2			
Тема VII. Формування артикуляційного апарату та робота над дикцією.	2			
Тема VIII. Знання про особливості розвитку голосу дітей молодшого шкільного віку. Накопичення репертуару для дітей молодшого шкільного віку .	2	1		
Змістовий модуль II. Вокально-технічний розвиток голосу (II семестр)			6	
Тема I. Регістрова будова співацького голосу.				
Тема II. Згладжування регістрових переходів голосу.	3			
Тема III. Кантілена як основа співу, інші способи звуковедення.	3			
Тема IV. Вирівнювання голосних звуків, виявлення резонуючих можливостей приголосних.	3		1	
Тема V. Вокальний слух та його функції.	3		1	
Тема VI. Накопичення репертуару для дітей молодшого шкільного віку.	3		1	
	3		6	

Зміст навчального матеріалу та особливості його структурування спрямовані на формування у студентів професійних компетенцій:

- *вокально-виконавських*: опанування співацькою установкою, атакою звуку та її різновидами, основами співацького дихання, координацією головного та грудного резонування, заниженим положенням гортані, високою співацькою позицією, роботою артикуляційного апарату та чіткою дикцією, засадами орфографії та орфоепії;

- *педагогічних*: вивчення педагогічного досвіду викладачів класу постановки голосу, аналіз майстер-класів видатних співаків та вчителів вокалу, що є основою опанування студентами педагогічними вміннями;

- *методичних*: оволодіння методами та прийомами розвитку голосового апарату дітей молодшого шкільного віку та дорослих співаків, роботи над вокальними творами (шкільним пісенним репертуаром);

- *організаційно-управлінських*: опанування вміннями підготовки та організації концертів, творчих проєктів;

- *просвітницьких*: популяризація вокального мистецтва у процесі концертно-виконавської діяльності (тематичні концерти, концерти-лекції тощо);

- *дослідницьких*: опанування методами пошукової діяльності, вміннями аналізувати та узагальнювати.

За вимогами навчальної програми, вибір навчально-педагогічного репертуару з постановки голосу при вивченні I змістового модулю здійснюється наступним чином: 2 вокалізи, 2 різнохарактерні твори у супроводі концертмейстера, 1 народна пісня акапельно (народні пісні), читання з аркушу пісень за 1 клас. Ідентичну програму вивчають студенти, опановуючи II змістовий модуль. Кожного наступного семестру майбутні фахівці музичного мистецтва знайомляться зі шкільним пісенним репертуаром з поступовим ускладненням. *Критеріями* виконання вокальних творів є: опанування початковими вокальними навичками звукоутворення та звуковедення; чітка дикція та артикуляція, виразне емоційне виконання; культура співу.

Нами розроблені завдання для *самостійної роботи* студентів I курсу, які спонукають майбутніх фахівців до вивчення навчального матеріалу зазначених тем. Результати самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва перевіряються на міжсесійних виступах (половина модуля) та під час

Мистецька освіта України: досягнення і перспективи матеріали засідання «круглого столу» наукових керівників студентських робіт V Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури»

здачі змістового модулю з постановки голосу.

Опановуючи навчальний матеріал з дисципліни «Постановка голосу», майбутні вчителі музичного мистецтва вивчають 10 змістових модулів, які подаються з поступовим ускладненням завдань. У результаті вивчення тем і опрацювання модулів, студенти виконують наступні заліково-екзаменаційні вимоги: іспити – 3 (в кінці вивчення I, VIII, X змістового модулю), заліки – 2 (III, VI змістові модулі). В якості підсумкової роботи майбутніх учителів музичного мистецтва можуть бути зараховані: сольні виступи студента у концертах; відділення концерту; сольний концерт; перемога в олімпіадах, конкурсах. Такі форми надають можливість студентам обирати індивідуальну траєкторію опанування вокально-педагогічними компетенціями. Професійну готовність з постановки голосу бакалаврів, спеціалістів та магістрів відображають навчальні проекти - комплексні державні іспити, до програми яких входить виконання вокальних творів.

Однією з актуальних проблем, що викликає неоднозначні судження українських учених у сфері мистецької педагогіки, є визначення форм, критеріїв та оптимальної системи оцінювання досягнень студентів відповідно до європейських вимог стосовно якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. У вузах мистецького спрямування успішність студентів оцінюється за національною (незадовільно, задовільно, добре, відмінно), ECTS (F, FX, E, D, C, B, A) та 100-бальною (0-29, 30-49, 50-60, 61-70, 71-79, 80-89, 90-100) системами, що дає можливість більш гнучко перейти до європейської системи оцінювання. Ми вважаємо, що 100-бальна система надає більше можливостей у диференційному підході до оцінювання мистецьких досягнень майбутніх учителів музичного мистецтва.

Таким чином, кредитно-модульна системи організації навчання відкриває нові перспективи в становленні вищої мистецької освіти. Впровадження її сприяє структуризації змісту, оновленню форм та методів організації навчання майбутніх фахівців у класі постановки голосу, а також спрямовує студентів на самостійний вибір індивідуального темпу у процесі навчання. Враховуючи специфіку впровадження кредитно-модульної системи у професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва в класі постановки голосу, вважаємо необхідним її подальше дослідження.

Література

1. Гребенюк Н. С. До проблеми виконавської творчості у класі камерного співу // Музичне мистецтво і культура / Н. С. Гребенюк. - Одеса: Друк, 2003. - Вип. 4, Книга 1. - С.155-165.
2. Косяк Л. І. Тести з перевірки знань студентів щодо питань формування вокальної культури : Методичні рекомендації / Л. І. Косяк. – Кривий Ріг, 2004. – 19 с.
3. Маруфенко О. В. Формування вокально-слухових навичок майбутнього вчителя музики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика музичного навчання / О. В. Маруфенко; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2006. – 20 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України №774 від 30.12.2005 р. «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчання» [Електронний ресурс], - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.1000.0>
5. Юцявичене П. А. Теория и практика модульного обучения / П.А.Юцявичене. – Каунас: Швиеса, 1988. – 272 с.